

BAGOLYKÖPET-VIZSGÁLATOK

Kretzoi Miklós

Ragadozó madaraink gyomortartalom-, köpet- és tépés-anyagainak tudományos vizsgálata az utóbbi években — a közvetlen táplálkozásbiológiai vizsgálati célkitűzéseken messze túlmenő — hangsúlyozott jelentőségét nyert: főleg a közvetett vizsgálati eredmények jelentőségét kell itt kiemelnünk.

Ezen a kutatási területen a bagolyköpetek beható vizsgálata hozhat jelentős konkrét eredményt, ökológiai és cönológiai területen egyaránt. Ehhez kell még azt a szintén nem megvetendő előnyt számolnunk, mely számos igen költséges szimbiológiai vizsgálatnak az olesó bagolyköpet-vizsgálattal történő helyettesítéséből származhat.

Mindeme előnyök arra készítetnek bennünket, hogy — elsősorban a bagolyköpet-vizsgálatok újrafelvételével — fokozott mértékben forduljunk a ragadozó madarak táplálkozásbiológiai tanulmányozása felé, csak hogy most már elsősorban és szinte kizárólag közvetett ökológiai-populációstatisztikai-faunisztikai célok szolgálatában.

Ahhoz azonban, hogy e nagy jelentőségű kutatási területen valóban komoly és korszerű eredményeket érhessünk el, kiindulásképpen megint csak jól bevált, lelkes ornithologus-gárdánk segítő közreműködéséhez kell folyamodnunk!

Ezúttal arra kérjük ornithologus munkatársainkat és a madártan minden barátját, hogy madártani megfigyelő- és gyűjtő-útjaikon gyűjtsék össze az észlelt bagolyköpeteket és juttassák el azokat a Madártani Intézetbe (Budapest, II. Garas u. 14.), tudományos vizsgálat céljára.

A vizsgálat céljára beküldött köpetek kezelésével kapcsolatosan a következőkre hívjuk fel t. munkatársaink figyelmét:

1. Lehetőleg jól kiszáradt állapotban küldjék a köpeteket dobozban vagy ládában, hogy az ép köpetek szét ne essenek.

2. A küldeményhez mellékeljék a leletviszonyokat és gyűjtési időpontot tartalmazó feljegyzéseiket, valamint annak megjelölését, hogy adataik vagy feltevések szerint mely bagolyfajtól származnak a köpetek.

3. Kérjük a t. beküldőket, hogy a megállapíthatóan különböző fajoktól, sőt példányoktól származó, esetleg területileg elkülönült felhalmozódásokban talált köpetanyagot nem egybekeverve, hanem külön papírba csomagolva helyezték a küldeménybe.

Az Intézetbe beérkezett vizsgálati anyag tudományos feldolgozásának eredményeit az *Aquila* hasábjain folyamatosan kívánjuk közölni, a beküldő és a leletkörülmények feltüntetésével.

Gyöngybagoly-köpetek Villányról (Baranya m.)*

A Villányi hegység kiugró keleti végén, a villányi Mészköhegy (vagy Templomhegy) gerincén végighúzódó régi mészkőbánya D falán kb. 8 m magasságban fekvő kis fülke néhány éven át egy gyöngybagoly állandó pihenőhelye volt. 1957. év nyarának végén a sziklafal tövében talált köpeteinek vizsgálata a következő eredményt hozta.

A főleg bogaraktól származó chitin-törmelék mellett — ami véleményem szerint a megevett nagyszámú cickány gyomortartalmából került másodlagosan a köpetekbe — a 28 ép és néhány szétmállott köpetből 173 állat maradványai kerültek elő; kivétel nélkül emlősállatok (cickányok, pockok és egerek) koponyái és csontváz-elemei. A meghatározott kismilős-maradványok megoszlását a köpet-anyagban az 1. táblázatban foglaljuk össze.

A táblázat adatainak összegezéséből először is kiviláglik, hogy a 28 köpetből számított átlagos állatmennyiség köpetenként 4,6 állat, tehát valamivel kevesebb, mint a csákvári átlag (4,8), viszont jóval magasabb, mint a FĚSTETICS A. által (*Aquila* 59—62: 401—403) vizsgált csorvási *Tyto*-köpetek 3,0 alatti átlaga.

Az egyes állatcsoportok százalékos összetételét vizsgálva azt látjuk, hogy a cickányok az összpéldányszám 58,2%-át adják, szemben a rágcsálók 41,8%-os arányszámával. Érdekes megemlíteni, hogy ez az arány a csákvári gyöngybagoly-köpeteknél 59,1, illetve 40,9 — az eltérés tehát a két lelőhely anyagának százalékos megoszlása közt az 1% alatt marad; vagyis gyakorlatilag azonosnak mondható. Ugyanígy teljes az egyezés a *Sorex* és *Crocidura* nemzetség megoszlási arányában is: század-százalék nagyságrendben mutatkozó eltéréssel előbbiek mindkét lelőhelyen a cickányok mennyiségének alig egy százalékát teszik ki, szemben a *Crocidura*-példányok 90%-ot meghaladó többségével.

Tulajdonképpen az egyetlen pont, amelyben a két dunántúli adat nem egyezik teljesen, a pockok-egerek aránya, ami Villány esetében 72,2:27,8-at ad a csákvári 63,9:36,1-gyel szemben. De még az a 8%-os csákvári egértöbbség is a Villányból hiányzó, Csákváron viszont fellépett háziegerek (települések közelsége!) százalékarányából adódik. A törpeegér: egyéb egerek aránya viszont már megint teljesen azonos a két leletben.

A nem egészen azonos élettér-adottságok közt is messzemenően egyező összetételt mutató két dunántúli adat mellett nem lesz érdektelen megemlíteni, hogy a fenti arányszámok az összehasonlíthatatlanságig megváltoznak, ha a köpeteket szolgáltató gyöngybagoly emberi településen él és onnan szedi zsákmányát. Jó példa erre FĚSTETICS csorvási adata, ahol a köpetek állatmaradványainak 9,5%-a madártól (veréb) ered, a fennmaradó 90,5% viszont több mint 90%-ában háziegér-maradványokat szolgál-

* Az összefüggő vizsgálatok tudományos dokumentációjának jobb áttekintése érdekében e vizsgálat-sorozat egyes különálló rész-vizsgálatait sorszámozzuk; első számmal az ugyanilyen szellemben végzett csákvári gyöngybagoly-köpet-vizsgálatunkat (Kretzoi M. és Varrók S.: Adatok a gyöngybagoly táplálkozásának állatföldrajzi jelentőségéhez. — *Aquila* 52—55: 399—401 — 1955) jelöltük.

1. táblázat

Sorszám — Nr.	Soricidák			Összesen Insgesamt	Arvi- coli- dák	Muridák			Összesen Insgesamt	Összesen a köpethen Insgesamt belde Gruppen	Megjegyzés Bemerkung
	Sorex araneus (Lin- né)	Crocidura russula- csoport	Crocidura suaveo- lens mimula Miller		Microtus arvalis (Pallas)	Apodemus sylvati- cus (Linné)	Apodemus agrarius (Pallas)	Micromys minutus (Pallas)			
1	—	—	3	3	2	1	—	—	1	6	
2	—	1	1	2	1	2	—	—	2	5	
3	—	—	3	3	1	1	—	—	1	5	
4	—	—	—	—	1	1	—	—	1	2	
5	—	—	—	—	—	2	—	1	3	3	
6	1	2	—	3	—	—	—	—	—	3	
7	—	—	3	3	1	—	—	—	—	4	
8	—	—	—	—	1	2	—	—	2	3	
9	—	—	2	2	—	—	1	—	1	3	
10	—	—	4	4	1	—	—	—	—	5	
11	—	—	1	1	1	1	—	—	1	3	
12. a	—	—	12	12	—	—	—	—	—	12	
12. b	—	—	7	7	—	—	—	—	—	7	
13	—	1	—	1	1	1	—	—	1	3	
14	—	2	2	4	1	1	—	—	1	6	
15	—	—	2	2	1	1	—	—	1	4	
16	—	—	5	5	1	1	—	—	1	7	
17	—	—	3	3	1	—	—	—	—	4	
18	—	—	—	—	4	—	—	1	1	5	
19	—	2	1	3	4	—	—	—	—	7	
20	—	3	5	8	1	—	—	—	—	9	
21	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	
22	—	1	4	5	1	—	—	—	—	6	
23	—	1	—	1	1	1	—	—	1	3	
24	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	
25	—	1	1	2	2	—	—	—	—	4	
26	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2	
27	—	3	24	27	—	—	—	—	—	27	
28. a	—	—	—	—	16	—	—	—	—	16	Több szétesett köpet!-Mehrere auseinanderge- fallene Gewölle
28. b	—	—	—	—	6	—	—	—	—	6	
Össz. Summe	1	17	83	101	52	17	1	2	20	173	

tatott — ezek mellett a 4,3% mezeipocok és 2,9% cickány (*Crocidura*) egymáshoz viszonyított arányszáma (67,4:32,6) nem tér el lényegesen a csákvári-villányi arányszámoktól.

Eulen-Gewöll-Studien

M. Kretzoi

Unter obigem Titel beabsichtigen wir fortlaufend Angaben über die Bearbeitung ungarischer Gewöll-Materialien zu veröffentlichen, die neben ernährungsbiologischen Zielsetzungen auch faunistischen, populationsdynamischen und parazöologischen Forschungen Angaben liefern sollen.

*Schleireulen-Gewölle von Villány (Kom. Baranya)**

Am Mészköhegy (Templomhegy) von Villány, am östlichen Ausläufer des Villányer Gebirges zieht sich von O nach W ein längst ausser Betrieb stehender Grosser Steinbruch, an dessen S-Wand in 8 m Höhe eine kleine Felsnische liegt, in der eine Schleiereule jahrelang ihre Raststelle hatte. Eine Untersuchung des im Spätherbst 1957 hier gesammelten Gewöllmaterials ergab nachstehende faunistische Resultate.

Die 28 vollständigen und einige auseinandergefallenen Gewölle lieferten — ausser den meist von Coleopteren stammenden Chitin-Resten — Überreste von 173 Kleinsäugetieren, d.h. von Spitzmäusen, Wühlmäusen und Mäusen. Die Verteilung der Säugetier-Formen im Gewöll-Material ist aus folgender Tabelle zu entnehmen. (S. F.).

Aus dem Vergleich der Angaben dieser Tabelle ergibt sich ein Durchschnitt von 4,6 Tieren pro Gewölle, was also etwas unter dem Durchschnitt der Csákvärer (s. Fussnote) Gewölle — 4,8 — liegt, aber den Durchschnitt der von A. FÉSTETICS (*Aquila* 59—62: 452—453) untersuchten Gewölle von Csorvás (3,0) weit übertrifft.

Die prozentuelle Zusammensetzung der Tiergruppen in Betracht gezogen, können wir sehen, dass die Spitzmäuse 58,2% der Gesamtzahl ergeben, wogegen die Nager mit 41,8% daran beteiligt sind. Es ist nicht ohne Interesse, dass diese Verhältniszahlen im Gewöllmaterial von Csákvár 89,1 und 40,9% betragen — der Unterschied zwischen den Prozentangaben dieser Fundstellen bleibt also unter einem %, d.h. sie ergeben praktisch die selben Resultate. Ebendies finden wir auch im Verhältnis der Gattungen *Sorex* und *Crocidura*: an beiden Lokalitäten liegt die Zahl der zu *Sorex* gehörenden Exemplare bis auf den Bruchteil des Prozentes unter einem % der Spitzmäuse, wogegen *Crocidura* über 90% ausmacht.

Der einzige Punkt, in dem die Materialien der zwei transdanubischen Fundstellen in ihrer quantitativen Zusammensetzung nicht übereinstimmen, ist das Verhältnis Wühlmäuse: Mäuse, was in Villány 72,2 : 27,8 ergibt — im Gegensatz zu Csákvár mit einem Verhältnis 63,9 zu 36,1. Doch findet auch der 8% hohe Unterschied in der Zahl der Mäuse seine Erklärung im Auftreten der Hausmaus bei Csákvár (Nähe von Siedlungen!). Das Verhältnis der Zwergmaus zu den übrigen Mäusen ist wieder an beiden Fundstellen das gleiche.

Bei der — trotz der nicht ganz übereinstimmenden Standortsverhältnisse — weitgehend gleichen Zusammensetzung der genannten zwei Gewöllfaunen dürfen wir den Umstand nicht ausser acht lassen, dass sich obige Verhältniszahlen in der Nachbarschaft menschlicher Siedlungen vollkommen ändern können. Ein gutes Beispiel dafür sind die von FÉSTETICS (s. oben) bearbeiteten Gewöllfaunen von Csorvás, in der 9,5% der Tierreste vom Sperling herrühren, während die restlichen 90,5% bis über 90% ihrer Gesamtzahl Hausmaus-Überreste lieferten — neben diesen sind die 4,3% Wühlmaus und 2,9% Spitzmaus-Reste (Verhältniszahl 67,4 : 32,6) ganz in den Hintergrund getreten.

* Nr. 1. ist der Aufsatz von M. Kretzoi und S. Varrók: *Aquila* 59—62: 451—452.